

МАРК ТВЕЙН

Громи

БІБЛІОТЕКА
ЗАКОРДОННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

МАРК ТВЕЙН

ГРОМИ

оповідання

Видавництво «ДНІПРО»

Німеччина

1948

З м і с т :

	стор.
Смертний присуд	5
Як я редактував часопис в Теннессе	16
Образ	27
Громи	31
Як я секретарював у сенатора	41
Моя виборча рекомендація	50

Смертний присуд.

Було це за часів Олівіера Кромвеля.

Роки влади Кромвеля зараховують -- як відомо -- до найсвітліших в історії Англії. Бажаючи осягнути безмежну владу і могутність -- однаково хитрій що й амбітний -- Кромвель не завагався ніколи навіть перед найбільш жорстоким вчинком, якщо тільки треба було покарати для приміру тих, що відважилися ставити йому хоча б найменший опір.

Полковник Мейфер, жовнір республіканської армії, був наймолодший в своїй ранзі. Але, хоч не мав більш тридцяти років, брав вже участь в багатьох битвах і свою незвичайною відвагою як теж правим характером здобув собі загальний подив і пошану. Повинен би отже почуватися щасливим. Але що ж то таке сталося що його лише сумне і пригноблене?

Було це зимою. Надійшла ніч. На дворі морок і шаруга; в кімнаті зловіща тиша.

Полковник Мейфер і його молода жінка сидять мовчи перед комінком, втомлені темою свого пригноблення.

Молилися разом; тепер лишилося їм тільки дожидання.

Чекатимуть мабуть недовго. На думку про ту страшну хвилину жінка дрожить з розпуки.

**Мають тільки одну, одиноку дитину, малу семи-
яртню дівчинку Еббі — одиноке їхнє кохання.**

Як кожного вечора так і сьогодня прийшла Еббі
попілувати батьків перед сном. На її вид полковник
перервав мовчанку і сказав до жінки:

— З любови, до нашої дитини обігрім съози!
Хай вона ні про що не знає . . .

Прекрасна, мала дівчинка з русивеньким волосем, з лицом роз'ясненим усмішкою, але з рішучим видом, стала на порозі кімнати, в нічній сорочинці. Ізласлива видом дорогих батьків, підскакуючи вбігла до середини.

Не надумуючись вицряпалася на коліна батька,
що пригорнув її до широких грудей і став чуло-
цілувати.

— Татусю, татусю, не цілуй мене так дуже бо
пригискаеш засильно і торгаєш волосся.

І вже Еббі збиралася відходити, як полковник затримав її іще в руках, кажучи:

- - Не відходь ще Єббі, лишися на моїх колінах!
Я, правда, був недобрий, але ти не повинна гнівати-
ся на татуся. Що маю зробити, щоб ти мені вибачи-
ла?

За хвилину соняшна усмішка знову заграла на
лиїті дитини, що оперши головку на батьковім об-
личчі, стала просити його казочку, таку гарну, гарну
казочку.

Цить! . . .

Батьки стримали віддих. Наслухають... Серед

вінтя вітру чути було відголос рівномірних кроків, зразу далекий, потім близький, щораз більший і кроки ставали щораз важчі, щораз важчі... Вкінці віддалися, запали.

Полковник і його жінка відітхнули глибоко, сказати б, втікли перед якоюсь небезпекою. По хвилині Мейфер сказав цілком спокійно:

— Отже просиш казочку, і то дуже, дуже веселу, чи так -- Еббі?

— О ні, татусю, розкажи мені сумну казочку, але таку сумну, якби була правдива. Матусю, ходи сюди до нас, дай мені руку. О, так. А тепер, татусю, починай.

— — — — —

— Одного разу було три полковника. В часі одної битви переступили вони військову дисципліну. Мали наказ демонструвати ата́ку на дуже міцній позиції в тій цілі, щоб заманити ворога й через те уможливити відворот — республіканським військам. Але ті полковники в боєвім завзяттю, не послухали наказу і видали ворогові битву, яку, між іншим, виграли. Начальний вождь, заявляючи признання за їхню перемогу — висказав однако ж свій гнів за їх непослух. Наказав їм повернутися до Лондону і стати перед військовий трибунал.

— Чи той великий вождь, то Кромвель, татусю?

— Так.

— Знаю його добре, я його бачила! Як їде по місті на своєму гарному коні, попереду жовнірів, то люди його бояться, але я ні! Я його зовсім не боюся. Він завсіди дивиться на мене з усмішкою...

— Ой, ти моя маленька сороко! . . . Отже тих трьох полковників, коли вони по вернулися до Лондону, посадили в тюрму. Але на слово чести викуплено їх на коротко на волю, щоб могли попрощатися з родиною — в останнє . . .

— Цить! . . .

Наслухають . . . Чують рівномірні кроки . . . Кроки і на цей раз ще віддаляються . . . гинуть . . .
Мати приникла лицем до рамени чоловіка, щоб заховати страшну затаювану муку . . .

Повернулись до своїх домів сьогодня рано продовжував полковник.

Дитина широко розплющила очі.

— Значить, татусю, де правдива історія?

— Так, дитино.

— О, який ти добрий, татусю! Кінчи, прошу тебе, кінчи скоріше! Матусю, ти плачеш? Чого, скажи?

— Нічого, нічого, золотко мое, — я подумала тільки про ті . . . про ті біdnі, нещасні родини полковників.

— Не плач, не плач, матусю, зачекай, переваженіся, що все добре скінчиться. А перед тим, татусю, сьогодня рано, де вони були? . . .

— Передувільненням на кілька годин їх посадили в Вежу. Там допитували їх судді, що ствердили їхню провину — і всіх трьох полковників засудили на смерть.

— Ох, які нікчемні! Матусю, матусю, дорога, ти

плачеш? Не плач, матусю, переконашся, що вони не умрут. Але кінчи вже, кінчи, скоріше, татусю, хочу знати кінець твої казочки! . . .

— Вагаюся саме, дитино . . .

— Скажи мені, татусю, чи ти знаєш тих трьох полковників?

— Так.

— Я дуже хотіла б їх побачити. Дуже люблю полковників: Як ти думаєш, татусю, чи вони хотіли б, щоб я їх поцілуvala?

— Один з них особливо того хотів би, — відмовив дрожачим голосом полковник. — Поцілуй мене за нього.

— Добре, але і за тих, других . . . Я, татусю, коли б їх побачила, то сказала б їм: „Мої панове, знайте, що мій тато теж полковник і то дуже відважний. Він зробив би так само як зробили ви, тому не стидайтесь свого вчинку, бо ви добре зробили“.

— Цить! . . . Цить! . . . Слухайте! . . . — Чи то вітер?

— Ні! —

Іменем Льорда Генерала — відчинити!

— Татусю, то жовніри, дозволь, нехай я їм отворю!

Еббі скочила до дверей, отворяючи їх на розтвір і кличучи весело:

— Будь ласка, увійдіть нанове! Татусю, то іренадери!

Жовніри увійшли зі зброєю на раменах. Старшина віддав честь і полковник Мейфер стоючи від-клонився йому. Нешчасна жінка цолковника стояла за чоловіком, здавлюючи біль і слези . .

Еббі дивилася здивовано . . .

Батько довго, довго цілував і тулів жінку і дочку.

— До Вежі! Вперед, руш!

І полковник покинув свій дім, в оточенні жив-
нірів . . .

— Матусю, глянь, який татусь гарний, як він
рівно йде... Татусь пішов до Вежі, невно побачить
там тих полковників... Татусь...

-- Бідна ти, бідна манюсінька -- ледве могла вищептати мати, ошаліла з розпухи.

Ранком другого дня нещасна пані Мейфер не могла піднятися з ліжка.

Малій Еббі наказали бавитися на дворі, щоб не заколочувала тишини попавшої в розпуху, жінки. Еббі якийсь час бавилася перед хатою але незабаром дійшла до переконання, що добре було б піти до татуся, сказати йому, що діється в хаті в часі його неірисутності . . .

Тимчасом у Вежі вже був зібраний в комплекці військовий трибунал перед Ільордом Іротектором.

— Ми сказали обвинуваченим відізвався один суддя — щоб вибрали з-поміж себе одного на смерть, але обвинувачені одноголосно відкинули наше предложение.

Обличчя Кромвеля зайдло хмарою.

— А всетаки вони не згинуть всі! Тяги, тимемо за них жеребки. Закликати їх сюди. Хай стануть в сусідній кімнаті рядом, лицем до стіни, з руками на спині. Коли стануть — скажіть мені.

На самоті попав в глибоку задуму.

За хвилину закликав ординарця і сказав:

— Приведи мені першу дитину, яку стрінеш за брамою!

Жовнір швидко повернувся тримаючи за ручку Еббі. Дівчинка сміло підійшла до Кромвеля і без найменшого вагання відряпалася йому на коліна зі словами:

— Я вас добре знаю. Ви Льорд Генерал. Нераз бачила вас як ви переїздили коло нашого дому! Вас всі люди бояться, але я не боюся вас зовсім.

Усмішка роз'яснила суворі тіні на обличчі Кромвеля.

— То ви не можете собі мене пригадати? А я вас зовсім не забула!

— І я тебе вже тепер не забуду; запевняю словом чести. Від тепер будемо вже завсіди друзями.

— То гарно, що дуже гарно. Але тепер пограйте мене так, як це робив мій татусь!

— Дуже радо... Пригадуєш мені, дитино, мою малу донечку, що теж була мила і чесна як ти. Хай Бог нагородить тебе щастям.

— А чи ви дуже любили свою донечку? Бо мій татусь то мене дуже любить.

— Я люблю її над життя. Що наказала я завсіди виконував.

— Тож і я вас дуже люблю! Чи хочете мене поцілувати?

— Алеж певно. Цей поцілунок буде для тебе, а той для неї. Тепер ти мені її заступаєш, тож що кажеш — виконаю.

Втішена Еббі аж заплескала в ручки. Раптом, почувши рокіт бубна, крикнула: —

— Жовніри йдуть! Жовніри! Пане Генерале, Еббі хоче їх бачити!

— За хвилину їх побачиш, моя дорога, але перед тим мусиш сповнити мое прохання.

В цю хвилину вскочив до кімнати старшина і зарапортував.

— Вони вже там!

Льорд Протектор подав Еббі три малі галки з воску: дві білі, а одну червону. Червона галка мала вказати того з трьох полковників, що мав піти на смерть . . .

— Ох, яка прекрасна, ця червона галка! Чи можу забрати її з собою?

— Іні, дитино, не можна. Відгорни тепер капинку котари, що заслонює відчинені двері, побачивши в сусідній кімнаті трьох людей, лицями відвернених до стін, з руками на плечах. Кожному з них трьох людей вложиши до рук по одній галці, а коли це зробиш — повернись до мене.

Еббі зникла за котарою . . .

Кромвель встав і прошепотів:

— Один тільки Бог знає, на кого впаде вибір того малого посла, що його Він сам мені послав!

✓ Еббі, увійшовши за котару, задержалася хвили-

нку, вражена мороком, що панував в кімнаті як і видом жовнірів і трьох обвинувачених, що стояли у безвладі. Але раптом її личко роз'яснилося радощами.

— О, то і татусь тут! Коли так, то дістане від мене найкращу галку! . . .

Підскочила до в'язнів і повкладала до їх відкритих рук галки, після чого вложила руку під рам'я батька зі словами:

— Глянь, татусю, що маєш в руці! Я даля тобі найкращу, червону галку! . . .

Полковник Мейфер, побачивши нещасний дар дитини, свідомий того що він значить, вхопив дитину в рамена, впав на коліна і заридав.

Старшини, жовніри і всі свідки тої **страшної** трагедії не могли вдержатися від слів.

Але за хвилину старшина, що мав службу, бігдій, наблизився до в'язня, торкнувся його рамен і сказав:

— Мені невисказано прикро, пане полковнику, але обов'язок примушує мене . . .

— Що таке? — питас здивована Еббі.

— Мушу його звідси вивести. Дуже мені прикро . . .

— Вивести? Куди? Я не дозволю! Мама хора, тож я прийшла по татуся!

З цими словами видряпалася на плечі батька і обгорнула ручками його шию.

— Ну, ходи вже, ходи, татусю . . .

Полковник з розпукою глянув на Еббі.

— Моя бідна дитино, не можу піти з тобою прошептав глухо.

Еббі зсунулася з плечей батька, підбігла до старшини, і, тупаючи ніжкою, крикнула в обуренні:

— Кажу вам, що мамуся лежить хора. Дозвольте татусеві іти зі мною. Я так хочу!

Коли побачила, що її слова не мають бажаного наслідку — побігла до сусідньої кімнати, звідки за хвилину повернулась, ведучи за руку Кромвеля.

На вид Льорда Генерала розмови притихли. Старшини і жовніри віддали честь.

— Затримайте їх, пане! Моя матуся хора, тож я прийшла по татуся, а вони хочуть його нудись завести!

Почувши це, Кромвель запитав:

— То твій батько?

— Алеж так! То мій татусь, і тому я дала йому найкращу галку! Ах, коли б то ви знали, як люблю я свого татуся!

— Що зробити, Боже, що зробити? — зашпилкав Кромвель.

Попав в глибоку задуму. Шукав якогось виходу з тої трагічної ситуації.

Еббі, посумніла, стиснула нетерпеливо сильно руку Льорда Генерала, кажучи:

— Дозволь йому йти зі мною! Сам ти мені казав недавно, що можу тобі наказувати, а тепер, коли я дала тобі перший наказ — не слухаєш мене.

Обличчя Кромвеля розяснилося. — Йоклав руку на головці малої Еббі і сказав сильним голосом:

— Панове! Сам Бог привів сюди цю дитину, щоб показала нам шлях справедливості. Ця дитина говорить за мене. Проголошу присуд: в'язні, ви вільні!

Як я редактував часопис в Теннесе.

Лікар наказав мені виїхати для лікування на південь, тому я удався до держави Теннесе, де виробив собі посаду співробітника часопису „Південно-американський Г'алас“ . . .

Коли я увійшов до редакційного льокалю, щоб почати працю, застав начального редактора часопису, який сидів скорчений в дві погибелі на кріслі з трьома ногами, коли його власні ноги лежали перед ним на столі . . .

В кімнаті був ще, окрім пана редактора, стіл і дуже зужитий фотель. Обидва ті предмети, отже стіл і фотель, вгиналися під стосом статтів, часописів, вирізків і пасків паперу. Окрім того була ще в льокалю пачка з піском, засипана недокурками сигар і цигарок і п'є з дверцятками, що висіли тільки на одній завісі.

Пан начальний редактор був одягнений в довгий, чорний сюртук і в білі, полотняні „інекспримаблі“!! Чуботи мав гарні і старанно вичищені. Одяг пана редактора доповняла гарна, дорога сорочка, великий перстень з бриліяном на пальці, стоячий, високий комірець стародавнього крою і витворна, ріжнобарвна краватка з вільно спущеними кінцями. Загалом костюм вдержаний був в стилю 1848 року. Редактор курив гаванську сигару і добирав мабуть слова до

якогось речення, бо пальці, що перебирали чуприну розкудовчили її в неможливий спосіб.

Вид його лиця зраджував скаженість і жорстокість, отже мені не важко було догадатися, що він пише в цій хвилині якусь „гостру“ статтю.

Редактор, побачивши мене, казав мені переглянути часописи і написати „Огляд теннесенської преси“ зі зверненням уваги на все, що йому могло відатися гідним зауваження.

Я сів при бюрку і написав, що слідує:

„Огляд теннесенської преси“

„Видавець тижневика „Землетрус“ кермується мабуть якимсь, ні на чім не основаним, упередженням відносно новобудованої залізниці в Баллігак. Як нас повідомляють, Акційне Товариство зовсім не має наміру виминути оселі Буардвіль. Навпаки, Товариство уважає ту оселю за одну з найважніших точок залізничої лінії. Тому не сумніваємося, що шановні панове з „Землетрусу“ передрукують в цілості оце спростовання.

„Містер Джон В. Бльоссам, енергічний видавець „Грому“ і „Відгомону Свободи“ в Гітгінсвіль, приїхав як нас повідомляють вчора до нашого міста і живе в гостинниці Ван-Буренса.

„Звертаємо увагу читачів, що співробітник „Ранішнього Виття“ дуже помилляється, коли запевняє, що вибр Бан Вартера ще не є фактом; не сумніваємося, що співробітник вище згаданого часопису спростує свою помилку. Він безсумнівно попав у

непорозуміння, в яке втягнули його інші виборчі органи . . .

„Хай нам із повним задоволенням можна буде ствердити, що місто Блятервіль намагається заключити контракт з кількома підприємцями з Нью-Йорку в цілі вибрукування вулиць міста. Чаєопис „Щоденне Ура“ розглядає дуже вміло це рішення і сподівається, що ця справа вже раз назавжди успішно скінчиться.“

Цю статтю я дав редакторові, щоб її переглянув, поправив або знищив. Він кинув оком на твір моєго пера і хмара пробігла по його достойнім обличчі. Переглянув ще раз статтю і нараз благородне його лице прибрало гнівний вигляд. О, я знаю вже все. Відгадав в тій хвилині напрямок і духа моєго звання.

Нараз редактор підскочив так високо, що головою досягнув стелю і закликав:

— До сто тисячів чортів! Чи ви думаете, що так можна в нас писати для такої худоби? Чи може ви гадаєте що читачі моєго органу задовольняться таким твом? Го, го! Дозвольте перо!

Направду, мені не трапилось ніколи в житті бачити, щоб чиєсь перо так швидко черкало, мазало, поправляло і легковажило чиєсь слова аж в такий безоглядний спосіб.

Нараз, коли пан редактор так знущався над моєю мозольною статтею — почувся стріл. Ціллю його, здається, була редакторська голова; але дивним збігом обставин та голова вийшла з того випадку цілою, зате мое вухо дещо потерпіло . . .

— Ах! — крикнув редактор. — То той лотр Сміт, той визискувач і сволоч з „Морального Вулькану“. Він ще вчора повинен був стати тут перед мої очі.

Після того редактор витягнув револьвер за пояса і стрілив у вікно. Я бачив, як Сміт вінав ранений легко в літку. Але і відповів стрілом, який нажаль змінив намірений Смітом напрямок і потрапив в незнайомого. Тим незнайомим, що йому куля увірвала налець був я.

Не збитий цим знантелику начальний редактор часопису вів даліше своє „діло знищення“ над моїм рукописом. В хвилині, коли покінчив свою варварську роботу — виала до кімнати через комин петарда і розірвала піч на дрібні куски, причому не роблячи ніякої кривди нікому, не забула про мене одного і зволила вибити мені кілька зубів.

— Ах! — крикнув редактор. — Щож буде тепер з піччю? Ні на що!

Я в цілості і згідно потвердив його думку.

— Але це нічого важного! Що мені з печі при такій спеці? Але я знаю хто кинув петарду, знаю! Він дістанеться ще в мої руки. А тепер притгляньтесь, як пишуться статті.

Кажучи це подав мені мій рукопис.

Я глянув. Скрипт був помазаний, пошкрябаний, посмарований — як небоже соторіння — і сумніваюся чи рідна мама пізнала б його, коли б він взагалі мав рідну маму.

Ось як представлявся мій рукопис:

„Огляд тенесенської преси“

„Налогові шубравці і брехуни з тижневика,, Землетрус“ хочуть обкідати їддо своїх ялюгавих клевет збір чесних і достойних осіб; тепер предметом їх огидних інсінуацій стало одно з найсвітліших підприємств в останніх часах — а іменно залізниця в Баллігак. В їхніх звироднілих мозгівницях зродилася думка, що та залізниця вимине оселю Буррардвіль. Краще б вони, направду, втопилися в калюжі власної брехні, заки б мали дочекатися від нас лайки, що їм справедливо належиться.

„Кретин з „Грому“ і „Відгомону Свободи“ знову показався в нашому місті і зупинився, ослисько, у Ван Буренса.

„Прохаемо звернути увагу на те, що лотр з „Ранішнього Виття“ з властивою собі перфідією подав в своїй шматі, що Вартера не вибрали! Не дивлячись на те, що апостольством американського журналіста є поширювання правди серед близніх, низлення фальшу, виховування мас, підношення етичного рівня як і загальних звичок, що під впливом журналіста всі повинні ставати лагідними, моральними, милосердними і під кожним оглядом уде- сконалішими — той лотр над лотрами, та сволоч з — під темної звізди, осоромлює святе апостольство апостольського денникарства, розсіваючи клеветні фальші, хамські видумки й теревені.

..“Геж історія! Захотілося теті бути вуйком! Захотілося горожанам Блятервіль’ю — бруків!!! Здалася б їм скоріше тюрма, або захист для беззубих старців. Також помисл! Брукувати місто, що має

ледве одну гуральню, одну кузню і один смітник в роді часопису „Щоденне Ура“! Тому й нічого дивного, що та скотина Букер, редактор „Щоденного Ура“ — дереться аж під небеса в тій справі, у властивий собі кретинський спосіб, думаючи, що говорить нейдіотизми!“

— Так треба писати статті — сказав редактор.
— Перш усього: стиль мусить бути витворний. Стреманість в американській пресі зайва.

В той час через вікно впала з брязкотом цегла і гримнула мене в плечі. Я відскочив в сторону, бо думав, що стою на дорозі тому, що кидає через вікно.

Ах! — крикнув пан редактор — то той полковник. Догадуюся по цеглі. Я чекав однакож на нього аж два дні, і щойно тепер дас знати про себе.

Так воно в дійсності й було. По хвилині показався на порозі полковник з револьвером в руці.

— Чи маю честь — сказав — бачити перед собою нужденного тхора, що редагує ту ганчирку?

— Так, містер. Сядьте, будь ласка. Але обережно з кріслом, бо в його нема одної ноги. Що до мене, то гадаю, що маю честь бачити перед собою безличного обманця і брехуна пана полковника?

Егеж, це я й є. Маю малий рахуночок з вами. Якщо пану редакторові позволяє на це час, то ми могли б почати.

Гм... Маю вправді докінчити повчаючу статтю про розвиток морального й інтелектуального поступу в Америці — але це нічого важного — можемо почати!

Дався чути гук.

То револьвери винаглили одночасно. Начальний редактор стратив трохи волосся із своєї розкудовченої чуприни, а куля шановного полковника, не знаю чому, вибрала собі квартиру в найприличнішій частині моєї літки. Полковник дістав постгріл в ліве рам'я.

Почали стрілянину на ново.

Знову не попали, цілючись одни на другого. зате мені знову дісталося: одна з куль прострілила мені руку. За третій раз противники погласкали себе заледве кулями — а мені застяг один набій в нозі. — Тоді, бліднучи з болю, я заявив, що мушу вийти на хвилину на прохід по свіжі враження, тим більше, що не хочу перешкоджувати присутнім в милій балачці, що на добавок — як уважаю — має виразну закраску справи більш особистої натури... Але обидва присутні заявили, що навпаки моя присутність для них дуже мила і що як співробітник часопису перешкоджувати їм не можу . . .

Після того взялися до набивання зброї, ведучи одночасно балачку про найближчі вибори і про збір в полі, а я взявся до огляду ран.

Потім почалася стрілянина на ново, тепер вже кулі майже що не хибили, на шість стрілів п'ять куль трапило мене. Від шостого стрілу полковник дістав смертельну рану, супроти чого з властивим тільки янкесам гумором заявив, що мусить вже відійти, бо має до полагодження пильну справу в місті, причому спітав, де близько є склад трун.

З тим запитом на устах полковник покинув льокаль.

Тоді редактор звернувся до мене:

— Тепер — сказав — чекаю обідових гостей, а, на жаль, я не підготований відповідно на їх візиту. Ви зробили б мені правдиву прислугоу, якщо б ви схотіли мене застути . . .

Не дуже то мені усміхалося (з огляду на попередню візиту), але, як співробітник — між іншим я був ще занадто під враженням стрілянини, що весь час шуміла у мене в вухах, щоб хоч трохи опонувати

Супроти того редактор уважав за відповідне пояснити мені дещо що до тих візит такими словами:

— Як прийде сюди о третій Джонс — дайте йому в пику. Коли б прийшов скоріше Джілєпс — маєте викинути його через вікно. Фері'усон прийде мабуть о четвертій — усмертіть його. Після того матимете трохи вільного часу — нанишіть отже (гостру!) статтю на поліцію, а особливо на гершта поліційних шпіклів — Грава. — Зброя є в шуфляді столика, набої там в куті, а за піччю бандажі і вата. Справтеся добре, як зразковий американський журналіст. — Коли б ви так . . . тоє то . . . дістали кульку в лоб або куди інде, маєте на партері дому доктора Лявсета. Він дає нам оголошення, а ми відбираємо в нього заплату в його практиці.

Після того редактор вийшов. Мені зробилося ніяково. Обава . . . ляк . . . За ті кілька година співробітництва я пережив стільки (не піднесли!) вра-

жінь, що направду почув неспокій. Але не було часу на роздумування.

Незабаром прийшов Джілленс і, замісць я його, — він мене викинув через вікно. Після того прийшов Джемс, а коли, по вказівкам редактора, я хотів дати йому в пику, виручив мене в тім, причому ми поміняли ролі. Потім знову якийсь незнайомий, про якого редактор зовсім мені не згадував, вирвав мені цілу купу волосся. Другий знову якийсь драб, якийсь Томсон, пірвав мені новий одяг на куски, так що я лишився ледве в білизні. А вже на самім кінці притиснула мене в куті кімнати ціла товпа якихсь „редакторів“, „журналістів“, поліціянтів і інших підозрілих індівідумів, що лаяли мене, дерлися під небеса, били, виривали мені волосся і вимахували над моєю нещасною головою всякими знаряддями серед безнастального гуку зброї.

Все те так подіяло на мене, що я вирішив в душі раз на все вирітися співробітництва в американських часописах, коли втім з'явився пан редактор, а за ним ціла хмара „приятелів“. Тепер щойно почався рай! Ніяке перо не змогло б описати того видовища.

Стріляли один на одного, кололися пробивали, четвертували на кусні, як котлети, викидали дверима і вікном. Раз-у-раз чути було скажені верески ранених, богохульства топтаніх. Врешті кімнату залягла тиша; видно, що я зімлів.

Коли я прочунявся, то побачив себе сам на сам з редактором. Редактор спливав кров'ю. Редакційне приміщення представляло образ страшного знищення.

По хвилині редактор промовив такими словами:

— Ви полюбите те заняття, коли трохи привикнете до тих речей.

— Даруйте — відповів я, — але муশу принципіально висказатися в цій справі. Не сумніваюся, що з часом я зміг би виробити собі такий гарний стиль, який маєте ви, пане редакторе, коли б я особливо більше освоївся з тутешніми умовинами праці і зasadами стилю... Але, кажучи правду, мені важко працювати спокійно серед таких умовин... Ви самі бачите... Розуміється, що краса вашого стилю має на меті уморальнювати загал, що до мене то я зовсім не змагаю так високо. Волю лишитися в тіні... Не вмію, між іншим, писати свободно — коли мені перебивають...

— Очевидно, не перечу, звання американського журналіста мені дуже подобається, бо дає богато піднеслих вражінь. Тільки ті вражіння, хоч оригінальні — не розділені справедливо поміж всіх співробітників. Деж тут в такому разі справедливість.

— Стріляє хтось наприклад до вас крізь вікно — а трапляє мене; впаде петарда через комін до льокалю і трапляє не в піч, тільки вириває частину моєго носа; впадає потім якийсь приятель, щоб з вами поладнати свої порахунки, а мене дірявить кулями; ви йдете собі на обід, а тут надбігає Джонс і мене б'є в пику, Джілліпс, замісць, щоб я його, мене викидає через вікно; Томсон не з вас — а з мене здирає і лишає мало що в білизні! Врешті надбігає за паном редактором ціла banda драбів і не знаю чому наді мною знущається. Направду,

смію можу сказати, що стільки вражінь, що сьогоднія, я не пережив досі за ціле життя.

Ні, пане! Так довше працювати не можу. То простий визиск, несправедливий поділ. Чому ні, люблю вас і шаную, люблю той незворушений спокій, з яким ви трактуєте своїх клієнтів — але . . . серце південного мешканця занадто вибухове, а гостиність ваша занадто нахабна. А дальше, ваші статті розворушують ціле гніздо шершнів, знову виаде хмара редакторів і знову можуть зігнати на мені свою скажену злість: О, ні! Волю з вами раз на завжди попрощатись. Бо щож маю робити? Я приїхав сюди, щоб скріпити надшарпане здоров'я, а тимчасом . . . дневникарство дуже мене розстроює . . .

Нісля того ми розсталися з великим жалем зі сторони пана редактора, — а я просто від нього пішов — до . . . лічниці!

Образ.

Одного разу намалював художник-маляр невеличкий, але дуже гарний образ. Він уставив його так, що образ відбивався в дзеркалі.

Вдоволений маляр подумав:

— Дзеркало подвоїть простір між образом і оком глядача і злагодить різкість кольорів. Таким чином образ буде ще кращий як був дотепер.

Про цей образ пішла широка слава по світі. Довідалися навіть лісні звірята і вислали кота, котрого всі найбільше поважали за його вченість, інтелігентність, ввічливість і добре виховання. Він умів всюди знайтися, а в товаристві виріжнювався великою ніжністю. Мав він також великий дар до реторики і оповідав преріжні історійки, яких ще ніколи не чули і не бачили. Інша реч, що деякі оповідання були сумнівні і не все йому вірили.

Скоренько довідалися всі звірята, що кіт бачив образ і просили його, щоб йм розказав як реч мається.

Кіт не давав себе довго просити і оповідав:

— Образ, це є рівний предмет, предивно рівний, надзвичайно, казково рівний і дуже близкучий, а врешті дуже гарний!

Запікавлення серед звірят було дуже велике і тому рішили віддати всі скарби світа, за це тільки,

щоб лише подивитися на цей незвичайний образ. І запитав ведмідь:

— Щож в ньому є так є надзвичайного?

— Його вигляд! — відповів кіт.

Це здивувало дуже звірят, але не всі розуміли кота. Між ними почало кипіти, аж тут запитала корова:

— А щож то є дзеркало? — про котре ти говорив.

— Дзеркало є це діра в стіні — сказав кіт.

Подивись тільки в нього, і зараз побачиш образ. А образ цей, є так гарний, так чаруючий, так повний полету, так навіває глядача своєю невисказаною красою, що коли дивишся на нього, мало що не дістаєш завороту голови, мало не тратиш зміслів з захоплення.

До тепер стояв осел на боці і ані слова не відзивався. Та тепер справа стала прибирати деякі сумніви.

Він запримітив, що дотепер на світі, не було нічого так гарного, щоб можна дістати аж завороту голови; тому сумнівається дуже, чи цей образ, про котрий кіт розказав, так гарний, як його.. представляє. Дальше зауважив також, що кіт, щоб викликати велике зацікавлення між звірятами, для звичайного близкучого предмету ужив аж цілий кіш доводів, — тому то й мають право сумніватися, що до правдивости його слів.

Та сумнівність подіяла й на інші звірята: ображений кіт пішов до дому.

Через два дні не згадували звірята про образ,

але опісля знов ним зацікавилися. Вкінці накинулися всі на осла, котрий одним махом розбудив в них сумнів, що до краси образу і зіпсував їм приемність. Та осел не стратив резону; з найбільшим спокоєм в світі заявив, що зовсім нетрудно переконатися, хто має рацію — він, чи кіт. Зобов'язався тоді, що сам піде заглянути до діри в стіні і здасть звіт, що там побачить. Звірята згодилися на де і просили, щоб якнайскоріше туди удався. Кlapоухий так і зробив.

Та не знов осел, як треба було стати перед дзеркалом, щоб побачити образ. В дзеркалі побачив тільки себе, вернув у хату:

— Кіт збрехав. В дірі побачив я, тільки осла. Не було там ніякого гладкого, бліскучого предмету. Вправді стояв переді мною гарний і симпатичний осел — але тільки осел, нічого більше.

Слон запитав: „а чи добре ти його бачив? Виразно? Чи стояв ти близько?“

— Бачив добре осла, виразно. Я так стояв близько, що діткнув його навіть носом.

— Це дивне! — покрутів головою слон. Раніше кіт все говорив правду, поскільки ми переконалися. Треба, щоб що хто пішов подивитися. Піди-но, ведміду, заглянь в діру, повертай скоро і розкажи, що побачиш.

Пішов ведмідь... Коли повернувся, сказав:

— І кіт і осел збрехали! В дірі стояв тільки ведмідь.

Між звірятами запанувала цікавість; кожне з

них бажало піти на місце і пізнати істину правду. Тоді слон зачав посылати одного по другім.

Пішла корова і побачила — тільки себе.

Тигр бачив тигра.

Лев побачив льва.

Леопард уздрів леопарда.

Верблюд застав в дзеркалі верблюда і більше нікого.

Слон попав у гнів і пішов сам перевірити справу з образом.

Коли повернув, то всіх змісця назвав брехунами, а кота просто сліпим морально й умово.

Коли успокоївся сказав могутній цар, що кожний, який не є короткозорим дурнем, може переконатися наочно, що в отворі стоять тільки слон, а ніщо інше!

Моральний сенс цієї байочки знайдете, Шановні читачі, в кожнім творі, коли станете між ним, та дзеркалом власної уяви. Можливо, що незапримітите своїх ушей, хоч будуть вони в ньому відбиватися...:

Громи.

— Так добродію сказав Мек Уліамс, — докінчуючи своє оповідання. — Страх перед громами, то одна з найбільш неприємних людських хорів! Найчастіше зустрічаємо її у жінок; у чоловіків трапляється вона часами, а деколи навіть у малого песика. Страх цей є тому не мильй, що відбирає у людини панування над собою. Ні один рід страху не діє на нас так як цей і тому той, хто боїться громів, не застановляється над ним! не стидається його. Жінка, котра не боїться навіть чорта, чи там мишій, тратить моментально рівновагу, як тільки мигне блискавка. І мимохіть огортає чоловіка співчуття, коли дивиться на неї...

І коли я розбудився, як вам вже відомо з моєго оповідання, почув страшний крик:

— Мортімере! Мортімере.

Слова ці гуділи в моїх вухах, однак, я не міг зрозуміти, звідки вони походять. Остаточно пробудився, витяг в темноті перед собою руки і запитав:

— Евеліно! — Чого це ти кричиш? Де ти? Що сталося?

— Заглянь до низкі... Стидайся! Як можна спати, коли на дворі така буря!..

— Що знову? — чи той що спить, мусить цього стидатися?

— Так, ти навіть ніколи не пробував стидатися... Мортімере!.. Ти ж сам це добре знаєш.

По хвилі до моїх ушей долітало тихе шарудіння і гіркі слова, котрі ось - ось мали вже вилетіти з моїх уст, застрягли в горлі. Замісць цього, я сказав: — Жалко мені тебе, моя дорогенька... Дуже це мені болить, — — — я не мав каміру... Ходи сюди і ...

— Мортімере!

— Господи! Що сталося, дорогенька?

— Ти лежиш в ліжку?

— А вже!

— Вставай скоро! .. Я думала, що ти більше журишся за своє життя для мене, для дітей, як для себе самого.

— Алеж дорогенька...

— Не говори до мене! Ти добре знаєш, що нема гіршого і небезпечнішого місця, як ліжко в часі бурі і громовиць. У всіх книжках можеш вичитати... Та ти лежиш в ліжку і виставляєш своє життя на небезпеку. Бог зна по що, хіба тому, щоб сваритися, нервувати і...

— Евеліно, бігме... Я не цілком в ліжку, я...

В цей мент блиснула блискавка, а за нею почувся страшний крик Мек Уіліямса і страшний удар грому.

— Маєш! Маєш вже! О, Мортімере, чого ж ти такий зіпсаний? Як можна заклинатися в такій хвилі?...

— Алеж я зосвім не заклинаюся. А грім не був причиною того, що я сказав. Це сталось би навіть

тоді, коли б я і слова не сказав, а ти, Евеліно, добре знаєш, а як ні то повинна знати, що коли повітря пересякнене електричністю і ...

— Певно, певно, тепер зачинаєш переконувати, переконувати, переконувати ... Не розумію, як можеш так поступати, знаючи, що тут не має громозводів і що твоя жінка та діти находяться в смертельній небезпеці! ...

— Що ти робиш — світиш? — В такій хвилі! Ти мабуть до решти стратив розум!

— До сто чортів! Чого властиво хочеш від мене? Тут так темно неначе в чортівській душі! ...

— Кинь, зараз кинь! .Ти вже направду збожеволів і хочеш з нас всіх поробити жертви? ... Ти ж знаєш, що світло притягає громи ...

— Е!

(Крат... — трах... — трах... — трах).

— О-о-о-о... Чуєш!... Чи бачиш, що наробив?...

— Ні, цілком нічого не бачу. Сірник міг би викликати блискавку, але по скільки знаю — не може викликати бурі! За це можу ручитися. Навіть блискавки не викликає, — а коли б грім ударив в сірник, то був би виймок один на мільйон. Раз навіть в Бейлік був такий випадок ...

— Стидайся, Мортімере! Дивимося якраз смерті в очі, а ти в цій трагічній хвилі є спосібний до таких промов... Коли не маєш охоти до життя, то ...

— Що знов?

— Чи ти молився сьогодня увечері?

— Я, я... Мав ^жохоту, але в той час зачав якраз

обчислювати, кілька буде тринацять разів дванадцять і...

(Крат... — бум... — трах... трах!...)

— О-о-о-о! Пропали ми, пропали! Як можна висловлюватися в подібний спосіб в такій хвилі?!

— Дорогенька, тоді ще не було такої хвилі! Звідкіля міг я знати, що зачнеться така канонада з так малої провини. Зрештою твої заходи не на місці, а то тим більше, що таке стрічається у мене дуже рідко. Не опускаю ні одної молитви від часу, коли своєю безбожністю стягнув трясення землі — тому чотири роки...

— Мортімере, що ти плетеш?! Чи вже зовсім забув про жовту фебру.

— Дорогенька! — Ти все робиш мені викиди за ту нещасну фебру, а не маєш до цього найменшої підстави... Я готов скорше взяти на себе трясення землі, але не можу відповісти за всілякі...

(Крат... бум... бум... бум... трррах...)

— Мій Боже, мій Боже!... Мортімере! Я свято переконана, що грім в щось ударив! Не побачимо вже більше завтрішнього дня, а коли це може нас мине, то затям собі, що твої страшні слова... Мортімере!

— Н-о-о-о?...

— Твій голос, Мортімере — долітає з відци, гейби від печі. Чи ти не стоїш коло комина?

— Злочин цей поповнив я якраз перед хвилею.

— Зараз забирайся звідти! Ти дійсно завзвався всіх нас вигубити, ти забув, що комин, це найліпший провідник громів? Но, а де тепер стоїш?

— Біля вікна!

— Господи! Ти збожеволів! Відйди звідти, зараз відйди! Навіть грудні діти знають, що під час бурі не можна стояти коло вікна . . . Ах, Боже! Боже! — Я знаю, що вже не побачу більше завтішнього дня . . . Мортімере!

— Що?

— Що це за шелест? . . . Що ти робиш? . . .

— Шукаю в шафі за блузою.

— Кинь, кинь! Я свято переконана, що готов вратися в цю одіж, знаючи добре, — і всі вченні погоджуються з тим. — що сукно притягає гром. О, Боже! Боже! Не досить, що життя людини є загрожене від природних причин, а ти ще сам собі накликаєш небезпеки . . . Не співай, прошу тебе! Як можеш щось подібного робити!

— Не бачу в цьому нічого злого.

— Мортімере, не раз і не сто говорила я тобі, що спів спричиняє трясения повітря, котре перериває вплив електричного флюїду, а проте . . .

Що, ти отворяєш двері?

— Жінко, змилосердься, — що ж це тобі шкодить?

— Що шкодить? Цеж певна смерть! Хто хоч трохи цікавиться цією справою, знає, що сиричноючи протяг, запрошуємо у хату грім . . . Ти зле замкнув двері . . . примкни лінше . . . Ходи скорше сюди, бо пропадемо всі! О, яка це розпуха бути в такій хвилі замкненою з божевільним. Мортімере. Що ти там робиш?

— Нічого! Хочу отворити водотяг, бо в кімнаті дуже жарко і муশу вмити собі лице і руки.

— Ти зовсім збожевалів, чи що? Таж вода власне притягає найбільше громи! Замкни зараз! О, Боже, я знаю, що вже ніщо не врятує нас від загибелі. Мортімере, а що що?

— То?... Образ. Нехотячи звалив його зі стіни.

— То ти стоїш під стіною? Зараз відійди! Як ти можеш бути аж до того ступеня зіпсутим чоловіком, щоб наражувати цілу родину?... Мортімере, чи ти замовив для себе ясік, який я тебе просила?

— Ні, забув.

— Забув? Це може тобі коштувати життя? Коли б ти мав ясік, то міг би лягти на середині кімнати — і життя забезпечене. Ходи сюди, скоренько, заки ще не наробив яких дурниць.

Я пробував влізти до нижі, але там годі було зміститися в двох, — при замкнених дверях, ми могли подушитися. По якімсь часі удалося мені звільнитися, але жінка знов запитала:

— Мортімере, може все ж таки дастесь щось зробити для твоєго спасіння. Подай мені з поліці німецьку книжку і свічку, тільки не засвічуй її, ні, дай мені сірники, я сама засвічу. В тій книжці є відповідні вказівки.

Я знайшов книжку. При тій маніпуляції розбив собі голову і розбив напотемки кільканадцять горняток. Моя жінка замкнулася зі свічкою в нижі і дала мені кілька хвилин спокою.

— Мортімере, а то що?

— Нічого, кіт!

— Кіт? О, нещасна для нас година! Злови його зараз і сковай до умивальні! Скорше скорше, мій дорогенький! Коти мають в собі багато електрики. Я певна, що цієї ночі цілковито посивію.

Я знов почув плач. — Коли б не це то від за що в світі не поважився б на таке ризиковне по лювання на кота по кімнаті.

Я почав зараз ганяти за ним через крісла, стіл і багато інших перешкод. Остаточно удалось мені зловити кота і всадити його до шуфляди, хоч добича ця копітувала мені найменше 400 долярів, бо пала мав майже всі меблі, поминаючи те, що набив собі повно гудзів на чолі і голові. За хвилю обізвалася жінка зижі:

— Мортімере, в тій книжці пишуть, що найліпше стати на столі по середині кімнати. Ноги від стола повинні бути ізольовані при допомозі злого провідника електричності. Отже, треба підложить під ніжки стола шклянки... (фет... трах!... бум!... бум!... трах!...) Ой, ой, ой! Чи чув, який грім? Мортімере, спішись, коли ще грім не вдарив в тебе!

— Я знайшов і щасливо доніс шклянку, але тільки чотири з них були цілі, решта потовклася. Перевів ізоляцію ніг стола і звернувся по дальній інструкції.

— Мортімере, тут стоять написане:

„Під час бурі належить усунути від себе всі металеві речі, як пр. годинники, ключі, перстені і т. д., а також не ставати в таких місцях, де є багато металів, або де вони отримані з іншими предметами. Н. і. коло комінів, печей, залізних грат і т. п.“

Що це значить Мортімере? Як то розуміти, чи так, щоб держати при собі металі, чи може противно?

Сам не знаю. Здається мені, що зміст трохи неясний. — Зрештою, всі німецькі вказівки бувають менше або більше неясні. Думаю, що належало б тримати металі при собі.

— І я думаю, що так належить робити . . . Бо як відомо тобі, навіть громозводи сконструйовані на тій самій зasadі. Вбери на голову свій стражецький шолом! Він жеж з металю.

Я витяг і вложив шолом, але то таке незручне, тяжке отримання голови, а до того дуже неприємне в замкненій, задушній кімнаті. В цій хвилі навіть пляфрок видався мені менше потрібним.

Мортімере, думаю, що треба забезпечити і середину твоєго тіла. Прив'яжи, прошу тебе, шабло міліціята.

Тепер мусин в якийсь спосіб забезпечити ноги; прошу тебе залиши остроги.

Я сповнив мовчки все те і старався при цьому опанувати невдоволення, оскільки то було в моїх силах.

— Мортімере, в книжці написано:

„Дзвінення під час бурі є дуже небезпечне тому, що сам дзвін, як також спричинена його рухами струя повітря, як рівно ж високість дзвіниці можуть притягти грім” . . .

Мортімере, чи це означає, щоб дзвонити під час бурі?

— Мабуть, що так. Бо коли взяти під увагу

високість дзвіниці і брак протягів, було б дуже небезпечно не дзвонити в дзвони під час бурі. Чи ти не запримітила, крім цього в тому реченні...

— Менше з тим! Не трати часу на пусті балашки. Принеси великий обідовий дзвінок, котрий висить в передпокою. Скорше Мортімере, скорще! Тепер ми вже певно забезпечені від смерти... О, мій дорогенький, тепер вірю, що вкінці будемо спасені.

Малий наш літній дімок стоїть на збочі високого узгір'я. В сусідстві є кілька ферм, але найближча віддалена 300—400 ярдів.*)

Коли я так стояв на кріслі з сім чи вісім хвилин і дзвонив тим страшим дзвінком, хтось з цілою силою шаршнув за наші віконниці, а яскраве світло ліхтарки продерлося до хати Одночасно промовив хтось охриплім голосом:

— Що тут сталося?

Численна маса людських голів показалася в вікні і всі цікаво дивилися на мій нічний стрій у шоломі і острогах.

Задрожали руки, а дзвінок випав на землю. Я застидався і відповів:

— Нічого мої приятелі... Тільки буря наробила тут трохи непорядку — я намагався в цей спосіб відтягнути громи.

— Буря? Громи? — Що вам сталося пане, Мек Уіліямс? Така гарна зоряна ніч... Ніякої бурі не було!

Я заглянув через вікно і на диво побачив це

---

*) Ярд — 91,44 сантиметрів.

саме, що почув. Через кілька хвиль не міг я промовити ані слова. Вкінці видушив зі себе несміло:

— Нічого, а нічого не розумію. Через віконниці бачили ми найвиразнійші блискавки і чули громи...

— Ішо за шкода, що панство не подумали про те, аби піднести штори і подивитися на вершок цього узгір'я! Панство чули гук гармати, а бачили не блискавки, а штучні огні.

Бо — треба вам знати — прийшла з півночі потішаюча телеграфічна відомість. Гарфільд — вибраний і оце ціла авантюра.

— Так, містер Твайн, як я сказав вам на початку — додав містер Мек Уіліамс — вказівки для забезпечення людей перед наслідками громів, є так добре і є їх так багато, що стає для мене просто незрозумілим, для чого декотрі люди дозволяють на це, щоб в них ударяв грім.

Це сказавши, взяв свою подорожну торбу і парасоль, та вийшов, бо потяг доїжджав до одної з місцевостей, в котрій жив Мек Уіліамс.

Як я секретарював у сенатора.

Я тепер вже не є приватним секретарем у сенатора. Два місяці сповняв я той уряд зовсім спокійно і дуже приємно, але потім пішло як з Петрового дня -- мої роботи вертали назад і показувалися в справдішнім своїм виді. Я вирішив за найкраще — зректися свого уряду. А це сталося ось як:

Одного ранку, ще досить вчасно, прислає мене мій хлібодавець. Я ще чим скоріше перепачкував штотайки кілька вставок в його останню велику мову про фінанси і явився до нього.

Вже зверхній його вигляд віщував якесь лихе. Хустка коло шиї не була зав'язана як слід, волосся мав розкудовчене, а на лиці були познаки придушеної бурі. Його пальці судорожно стискали пачку листів; я вже знат, що це наспіла страховийна поча з побережжя Тихого Океану.

Він відізвався:

— Я думав, що ви урядник, на якого можна покластися . . .

Я відповів:

— Так і є, пане.

А він на це:

— Я передав вам листа від кількох моїх виборців з держави Невади, в котрім вони просили про

заснування поштового уряду в Балдвін-Ренч, і казав вам відповісти на нього — бистроумно, на скільки лише у вас змоги — наводячи причини, які переважали б тих, що нема дійсної потреби основувати поштовий уряд в згаданій місцевості.

Я відіхнув легше.

— О, якщо не маєте нічого більше, пане сенаторе, то я це полагодив як треба.

— Так, ви полагодили, як треба! Ось я вам перечитаю вашу відповідь — чи не засоромитесь...

Вашінгтон, для 24 листопаду.

Шанам Смітові, Ірженові і Товаришам.

Панове!

Кат зна, нащо Вам в Бальдвін-Ренч попштовий уряд? Нашо б він Вам здався? Знаєте ж, що туди приходили б листи, а Ви-ж не вмієте їх прочитати. Опірч того листи з грішими, що мусіли б переходити через Ваше містечко в інші місцевости, мабуть не дійшли б до призначеного місця. Ви ж самі не легко зрозумієте; так саме зрозумієте, що воно спричинило б вам усім багато клопотів. Ні, не робіть собі ні дрібки надії на поштовий уряд в Вашім леговищі.

У мене лежать на серці Ваші найсвятіші інтереси і я відчуваю, що поштовий уряд був би для Вас лише глупою забавою. Ви знаєте, чого Вам найбільше потрібно. Гарної в'язниці — гарної, кріпко збудованої в'язниці і вільної школи. Ті установи принесуть Вам тривалу благодать, зроблять Вас

справді вдоволеними і щасливими. Я зараз візьмуся за цю справу.

Ваш іциро прихильний

Марк Твейн.

За Джемса В. Н.

сенатора Сполучених Держав.

Ось як ви відповіли на той лист! Ті люди пишуть мені, що повісять мене на першій — лішній гілі, коли тільки покажуся на їхній території і я цілком переконаний, що вони говорять не на вітер.

— Ну, пане сенаторе, я не знат, що їх чимнебудь так ображу. Я хотів їх тільки переконати.

— Ах, так, ви дійсно переконали їх, про те я ні дрібки не сумніваюся. Ну, але ось друга проба... Я дав вам прохання деяких панів з Невади, що просили мене провести в конгресі проект закону, силою якого епископська церква методистів в державі Невада дістала б корпораційні права. Я казав вам у відповіді зазначити, що видання такого закона лежить властиво в обсягу законодавства даної держави і просив вас, старатися довести їм, що з огляду на теперішню слабосилість релігійного елементу в тій новій республіці ледве чи було б вказане випосажувати церкву корпораційними правами. А як-же ви це написали?

Вашінгтон, дня 24 листопаду.

Всечеснішим панам Джону Галіфаксові і товаришам.

Панове!

Ви мусите звернутись зі своєю спекуляцією до законодавства Вашої власної держави, конгрес ні-

чого не знає про релігію. Та тільки не спішиться, бо те, що Ви загадуєте, зовсім непрактичне для Вашого молодого краю — ба воно навіть смішне.

Люди там у Вас, що ніби релігійні, не домагають на умі, в моралі і в побожності — одним словом більш — менш у всьому. Отже Ви зробили б розумно — даючи спокій цій справі; сяк чи так Ви ні до чого не доведете. Бож для такого, корпораційними правами випосаженого товариства, як Ваше, Ви не можете видати ніяких акцій, а коли б і могли то попадете в вічні клопоти. Інші секти будуть Вас поганити, руйнувати, продадуть Вас нижче ціни коштів і Ваше товариство цілком збанкротує. Ви вийшли б на тім так само, як зі своїми копальнями срібла — цілий світ набрав би переконання, що Вам ходить лишень про простий швіндель. А ви-ж повинні уникати всього, що могло б таку святу́ річ ввести в неславу. Стидайтесь! — ось що я думаю про Ваше прохання. Ви кінчите її словами: „А ми будемо по віки молитися“. На мою гадку це було б найрозумніше — того Вам справді потрібно.

Ваш щиро прихильний
Марк Твейн.

За Джемса В. Н.
сенатора Сполучених Держав.

Це премудре „посланіє“ прикладає мені ніж до горла серед релігійного круга моїх виборців. Але щоб політична смерть нехідно мене не минула, підшепнув мені якийсь лихий дух доручити вам те вролам'яте письмо від достойного круга старших

панів, що творять колегію міської ради Сан-Франціска, щоб ви на цього відповіли. В пропам'ятнім письмі міститься просьба, щоб конгрес законом затвердив місту право на місця для водних будівель в передній стороні міста. Я сказав вам, що це річ, в яку вдається було б не дуже безпечно. Отже я поручив вам написати до радних міста так, щоб нічим не вязатися — лист двозначний — де б, на скільки лише вдається, виминено всяку обіцянку, а навіть мову про водні будівлі. Коли у вас ще є трохи чуття, трохи сорому, — то цей лист, що ви його написали на основі того припоручення, а я вам його ось прочитаю, повинен хіба нагнати вам сорому по самі вуха. Ви написали:

Вашінгтон. дня 27 листопаду.

Поважаній колегії радних міста і ін.

Панове!

Юрій Вашінгтон, великомішановний батько нашого краю, помер. Його, довге, славне ділами життя закінчилося, ах, на віки. В цій частині нашої батьківщини тішився він загальною пошаною, а передчасна його смерть покрила жалобою всю ґромаду. Він помер дня чотирнадцятого грудня 1799 року. Мирно розстався він з міслем своїх почестей і славних вчинків — він найбільш оплакуваний і найщиріше люблений герой, якого колинебудь земля відступила смерти. І в такий то час Ви говорите про місця на водні будівлі! Якеж місце йому призначене у всесвітній історії?

Що то є слава? Слава — це випадок. Сер Ісаак Ньютон відкрив, що яблоко впало на землю. Йому, таке відкриття можна зробити щодня та й мільйони людей перед ним це відкривали. Але його батьки й свояки були люди впливові, то й почали скрізь роздувати ту малозначну подію, поки не зробили з мухи вола — за ними-ж простодушний світ давай і собі трубити — та й нараз, як батогом тріснув, той чоловік став славним. Затямте собі добре пі гадки — вони стануть для вас дорогоцінним скарбом.

Поезіє! Солодка поезіє! Хто може зміряти кілька світ тобі завдячує!

Марійка мала ягничку
З руном біленьким мов сніг,
Куди пішла лиш Марійка,
З нею ягничка й собі.
Джек і Джон вилізли на горб
Набрати коновку води —
Джек злетів та й в'язи скрутів,
А за ним і Джон стрімголов.

Обидві ці подійки я уважаю справжніми, бож і добірна в них мова і ані сліду там неморальних тенденцій. Вони доступні всім ступеням розуму, надаються дляожної сфери життя — в полі, в діточій кімнаті, у варстati. Особливо ж повинна їх знати кожна міська рада.

Високошановні достойники! Напишіть ще раз! Ніщо не впливає на чоловіка так корисно, як дружня переписка. Пишіть ще раз, — а коли в цім

Вашім пропам'ятнім письмі є може щось, особливо
цікавого, то без хороводів поясніть мені. Я завсіди
готов дуже радо послухати вашого цвірінькання.

Ваш підрозділ

Марк Твейн

За Джемса В. Н.

сенатора Сполучених Штатів.

Ось цей ваш страшений лист! Він мене ріже
без ножа. Чиста роспушка!

— Мені вельми прикро, коли тут що не так як
треба, але — але я вважаю, що справу місце на
водні будівлі доволі зручно виминулося!

— Чорта там виминулося! О! . . . Але нехай
вже: Гут виходу нема — крути верти, треба вмерти.
А охей останній ваш виріб, що генер його прочитаю,
вже запечатав усе. Я зруйнований чоловік! Мене
щось якби кольнуло, коли передав вам листа з
Гумбольдта, де було прохання, щоб поштову дорогу
з Індіанської долини до Шекспірового пригірка і з
лежачих між ними осель перенести частково на
старий Мормонський гостинець. Але я сказав вам,
що то справа дразлива, і остерігав вас, щоб не від-
повідати по широти, а відповісти невиразно, так,
щоб ті, що просять, остались ні в цих ні в тих. А
яку-ж ви прокляту відповідь дали в своїй злощасній
наївності Гадаю, що заткаєте собі вуха, якщо в
vas ще є дрібка сорому.

Вашінгтон, дия 30 листопаду.

Панам Перкіжові, Вагнерові і Товаришам.

Людове!

Дуже то дразлива справа — Індіянська дорога, але коли візьмемося до неї з належною зручністю, та дозволеністю, то я не сумніваюся, що в цей, чи в той спосіб дійдемо до ладу, бо місце, де шлях минув Чесн-Мідов, там, де то минулой зими оскальповано тих двох ватажків — Нездарного Местника і Хмароїда — а що одні хотять мати туди дорогу, а інші, задля особливих пригод воліють куди інде, бо Мормонський гостинець виходить з Мосбі о третьій годині рано і на Джовбонфлет іде до Єлечера, а відтак вниз до Джег-Гендль, де скручує на право і очевидно полишає й містечко на правому боці, Довсонс остається ліворуч, де дорога йде на ліво попри згаданий Довсонс, а потім дальше до Томагавка, через що гостинець буде дешевший і легше доступний для кожного, хто до нього може дістатися та й для інших людей він вказує найбільші користі. Отже переважному числу людности подає найбільше добра, через що я дозволю собі мати надію, що і нам також.

А поки що я дуже радо готов подати Вам від часу до часу і дальші вісти в тій справі, коли Ви тільки забажаєте цього та коли поштовий департамент магиме змогу ті вісти мені доставити.

Ваш іциро прихильний

Марк Твейн

За Джемса В. Н.
сенатора Сполучених Держав.

Ось вам! Ну, щож ви на це!

— Гм, не знаю, пане сенаторе. Воно — ну, мені здається... воно написано доволі двозначно.

— Двознач — — а забирайтесь мені з хати! Я зруйнований чоловік. Ті дикиуни з Гумбольдта ніколи не забудуть мені того нелюдського листа на їх голови. Я втратив пошану у церкви Методистів, в колегії міської ради...

— Ну, на це я вже нічого не кажу, бо може й справді я в своїх листах до тих панів висказувався трохи за лагідно. Але тим з Бальвін-Ренча я додив, пане сенаторе!

— Забирайтесь мені з хати! Та й хорони вас Боже переступити ще коли мій поріг.

Я добачив у цьому вже щось ніби замаскований натяк, що сенаторові не треба більше моїх услуг і я зложив свій уряд. І ніколи вже не хочу бути приватним секретарем у сенатора. Тим людям ніяк не додиш. Вони-ж нічого не розуміють, то й не дивно, що не потраплять оцінити нашої праці.

Моя виборча рекомендація.

Перед кількома місяцями висунула партія „незалежих“, якої я був гарячим прихильником, мою кандидатуру на губернатора ньюорського стейту. Моїми конкурентами були пп. Джон Т. Сміт та І. Блянк. Загально говорили про моїх противників, що вони давно повинні були знаходитися поза судовими гратами за поповнення цілого ряду злочинів. Вести боротьбу з такими людьми, уважав я за річ не зовсім почесну і тому зволікав довший час з приняттям кандидатури. Вкінці вирішив звернутися в цій справі до моєї бабки за порадою. Відповідь була швидка, а при цьому і в'їдлива:

— На протязі твоєго життя ти не поповнив нічого такого, щоб міг стидатися. А коли хочеш знати, хто такі твої вороги, пп. Сміт і Блянк, — то потрудися та переглянь часописи, а потім постав собі питання, чи годиться тобі ривалізувати з такими особами?

Це саме і я думав.

В ночі не брав мене сон. А раздумавши все як слід — я не міг не згодитися. Так я мусів стати з ними до боротьби.

Переглядаючи під час снідання часопис, я за- примітив таку статтю, що вивела мене відразу з рівноваги:

Кривоприсяжник!

„Може б пан Марк Твейн вияснив нам тепер, коли, як кандидат на губернатора стає перед народом — як це сталося, що в 1863 р. у Вакавак в Кохінхіні сорок сімох свідків доказали йому фальшиву присягу, яку він зложив, щоб видерти кусень бананового поля у бідної малайської вдови, для котрої це поле було одиноким удержанням!? Не сумніваємося, що пан Марк Твейн в інтересі так своєму як і тих, котрі мають за нього голосувати, — цю справу як найскоріше вияснить. Та чи це зробить?“

Мною стало трясти наче в пропасниці. Що за страшне обвинувачення! Я ніколи не бачив на очі ані Кохінхіни, ані не чув про якусь місцевість Вакавак. А вже що до бананового поля, — то не міг би його відріжнити від кангура...

Я був безрадний, побитий, безсильний. Минув день, та я не зробив нічого в цій справі. На другий день принесла та сама газета таку вістку:

Цікаве!

„Це має своє значіння, коли пан Марк Твейн мовчить в справі фальшивої присяги в Кохінхіні наче заклятий... (Весь час виборів цей дневник не називав мене інакше як: „Твейн кривоприсяжник“)

Другий часопис помістив статтю під заголовком:

Просимо відповідь!

„Може б новий кандидат на становище губернатора Нью-Йорку зволив вияснити нам одну справу... Відомо, що в Монтані від довшого часу пропадали ріжні вартісні, дрібні речі поодиноких мешканців. Ці речі знаходили все у Марка Твейна! Але раз за такі „дивні припадки“ дали йому добру науку, а після того викинули з мешкання. Може б пан Марк Твейн схотів ласково сказати нам в цій справі свою думку?“

На більшу злобу ніхто не міг би здобутися. Від тої хвилі той часопис називав мене завжди „Марк Твейн, злодій з Монтані“.

З того часу брав я до рук часописи обережно, як чоловік, що легко й обержно підносить вкривало в надії, що знайде в ліжку — змію... А всетаки по кількох днях я прочитав таку вістку:

Брехня перш усього!

„Зізнання, зложені під присягою пп. Михайла О'Флянаган, Есквір з Файв-Пуант як теж Сніб Паферті і Катті Міліган з Уотер-Стріт однозгідно підтверджують, що ідіотська вістка, яку поширює Марк Твейн, начебто діда нашого, загально шанованого кандидата І. Блянка, повішено за вуличний грабіж — є безличною брехнею. Тепер всі порядні і чесні люди мають іще один доказ більше, як велике може бути політичне здичавіння, що хапається навіть таких способів і навіть в гробах не дає людям спокою, кидаючи болотом на їх чесні назвиська:“

Коли усвідомимо собі біль, що його та підла клевета спричинила своїкам і приятелям покійного, то ніщо не може здержати нас від протесту перед цілим громаданством, що повинно як слід заплатити клеветників за його клевету.

Найкраще однакож лишім його як жертву його власних докорів совісти!“

Через цю статтю я не спав цілу ніч, хоч з рукою на серці можу присягнути, що я не тільки не образив ніякого діда пана Блянка, але що я його ніколи в житті не бачив!

(Мимоходом кажучи той часопис стало називав мене „Марк Твейн, зневажник трупів“.

Чергова стаття, що звернула на себе мою увагу, була:

Гарний кандидат!

„Марк Твейн, що мав вчора на вічу „незалежних“ виголосити промову — зовсім не прийшов. Телеграма його лікаря повідомляє, що Твейна переніс віз, причому він зламав ногу в двох місцях. Пацієнт дуже терпить (і т. д. пілий ряд теревенів.)

„Незалежні взяли те за добру монету, а тепер вдають, що не знають нічого про дійсну причину, чому той обманець не прийшов на віче. А однакож ще вчора вечером бачили люди якусь особу, що в дуже підпитому стані прямував до мешкання Марка Твейна! Незалежні мусять тепер доказати, що тим п'яницею не був Марк Твейн, як то говорять люди. Голос народу домагається знати: хто ж був той чоловік?“

Спершу не міг я повірити, що саме мое назвисько причеплено до цього випадку. Адже три роки минуло, як я зовсім перестав вживати алкоголь.

(За те від чергового числа називав мене той часопис: „Твейн — деліріум тременс“...)

В тім самім, більш-менш, часі почав я діставати безкінечне число анонімів. Писалося в них таке:

„Як то було з тою жінкою, яку ви вибили, як вона просила у вас милостиню?“

Паль Прі.

Або:

„Ви зробили цілу купу лайдацтв, про що тільки я знаю! Тому я радив би вам надіслати відворотною поштою кілька доларів, бо інакше використаю це в часописах“.

Ганді Анді.

Приглянтеся йому добре!

„Кандидат незалежних все ще мовчить! Робить це просто тому, що немає сміlostи відізватися. Свою мовчанкою підтверджує, що зроблені йому закиди — правдиві.

„Панове незалежні! Приглянтеся тільки добре своєму кандидатові! Приглянтеся тому кривоприсяжникові, злодієві з Монтані, зневажниківі трупів, п'яниші, перекупникові урядників, хабарникові! Приглянтеся йому, а після того самі скажіть, чи можете віддати свої голоси йому, тому, що цілою низкою злочинів заслужив на ті назви, а тепер не має навіть сміlostи, щоб відкрити уста і спростувати хоч би один закид!“

Ні, довше я не міг мовчати. Але заки я справився з відповідлю за наведені закиди — другий день приніс мені нову пайку. А саме один з часописів закинув мені, що я спалив дім божевільних через те тільки, що він заслонював мені вид з моjого мешкання.

Це навело на мене якийсь несамовитий жах.

Після того я вичитав прилюдне обвинувачення, що я отруйв дядька, щоб загарбати його маєток. Обвинувачуючий домагався при цьому розтину тіла.

Я мало що не збожеволів.

Потім обвинувачувано мене, що я, як директор захоронки, уживав до важких робіт знemoщілих старців.

Але вершком всіх тих клевет, які видумала прогивна політична партія — було ось що:

Скликано цілу хмару малих, менших і більших дітей і наказано їм — коли я буду промовляти на народнім вічу — хватати мене за коліна і кликати: „Тату! Тату!”

Я дав за виграну. Я піддався. Видно я не доріс до високого становища губернатора стейту Нью Йорк. Я відклікав свою кандидатуру, причому так підписався на тім документі:

„Марк Твейн, колись мабуть порядний чоловік, сьогодня — кривоприсяжник, злодій з Монтані, зневажник трупів, хабарник, п’яниця“.

254